

INSTITUT ZA FILOZOFIJU
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

A/ Filozofija humanizma i renesanse

A/ Radovi općeg karaktera:

I Filozofija kod Hrvata u razdoblju humanizma i renesanse.

Rad bi trebao da obuhvati historijski pregled filozofijske aktivnosti od druge polovine XV do početka XVII vijeka. Da prikaže ličnosti i djela, struje i pravce / tomističku i skotističku varijantu sholastike, logičke škole, averoizam, neoplatonizam, neoperipatetizam itd./, utjecaj univerziteta, akademija, crkveno - reformnih i socijalno - reformnih pokreta iz Francuske, Italije, Njemačke, Češke, Poljske, itd., ističući i individualni doprinos pojedinaca.

2. Antička filozofija u djelima naših humanista.

Refleksi, izravni i posredni, antičke filozofske misli vrlo su česti kod naših humanističkih pisaca, pa i onih koji nisu pisali filozofskih djela u užem smislu riječi. Prikazati te reflekse značilo bi iznijeti osnovna vrela nadahnuća naše humanističke misli u cjelini.

3. GALIKANSKO - gersonističke ideje u djelima naših najstarijih humanista.

Antiteološke, antipapističke, tolerancijske, socijalno - reformne i crkveno - reformne ideje u djelima I. Stojkovića, L. Crijevića - Tuberoni, M. Marulića, F. T. Andreisa itd. trebalo bi jednom uporediti s onim općevropskim idejnim kretanjima uoči Reformacije, koja je svoj najpotpuniji izraz našla u krugu oko sorbonskog kancelara Jeana Gersona, toviše što su prvi naši istaknutiji humanisti odreda studenti pariskog univerziteta.

4. Filozofski pogledi Johannesesa Conversinija /J. a Ravenna/

O J. Conversiniju postoji iscrpna studija D. Kniewalda u radovima SAN, ali je u njoj, možda zbog idejnog stava autora monografije, prilično šturo dan idejni profil ovog skeptičkog mislioca koji je, živeći u Dubrovniku, zavrijelo znatno utjecac na formiranje prvog humanističkog kruga u tom gradu. Najznačajniji dio Conversinijeve rukopisne ostavštine, njegova pisma, nalaze se u arhivu JA u Zagrebu. Postoji mikrofilm tih pisama.

5. Neoplatonizam u našoj renesansnoj filozofiji.

U okvir te monografije išli bi: F. Petrišić - Patricius,

N.Gučetić, F.Grisogono, P.Skalić. Dijelom i M.Frće i Juraj Dubrovčanin uz još gdje kojeg autora. Monografija bi također trebala da obuhvati odraze neoplatonista kod naših epistolografa, dijalogista, u poeziji itd.

6. Filozofski aspekti protestantizma u južnoslavenskim zemljama

Izlučiti filozofske aspekte u djelima: M.Flaciusa - Vlačića, M. A.Dominisa, M.Grbića - Garbitiusa, A.Dudića, P.Skalića, P.P.Vergerija ml., A. Vrančića, B.Lupetine, A.Bonoma itd.

7. Humanizam i renesansa u Dubrovniku.

O Dubrovniku, kao naj snažnijem žarištu naše humanističke i renesansne književnosti, pisano je razmjerno mnogo, a ipak nedostaje studija koja bi tu književnost osvijetlila kroz idejno strujanje, koje je u toj našoj samostalnoj državici, povezanoj trgovačkim i pomorskim putovima sa čitavim svijetom, bilo vrlo živo, bujno i raznoliko.

B/ Radovi o pojedinim piscima:

8. Ivan Stojković /umro 1443./.

Podaci o njegovu radu, a i neki njegovi tekstovi, /govori, diskusije /, mogu se naći u djelima oko Baselskog koncila, kod E.S.Piccolomini-ja itd., ali se za neke njegove rukopise, kao i za eventualne publikacije tih rukopisa, treba interesirati u Švicarskoj, u Baselu i Friburgu. Jedini kod nas rad o njemu napisao je još 1866. I.Kukuljica u kalendaru "Dubrovnik".

9. Idejni profil I.Česmičkog /Jana Pannoniusa, 1434. - 1472./.

Pjesme su mu štampane / u najnovije vrijeme i u izdanju JA/ a i za izradu monografije ima dovoljno podataka u našoj i stranoj literaturi, posebno mađarskoj.

10. Nikola Modruški / umro 1480/.

Ovom filozofu - humanistu, starije od Marulića, o kojemu do danas nitko nije pisao, treba obratiti posebnu pažnju. Radovi su mu /osim jednog/ još svi u rukopisu, većina u Rimu, jedan u Beču. Potrebno je mikrofilmiranje, a i istraživanje u Vatikanskom arhivu, da bi se pokupili biografski podaci, do danas vrlo oskudni, a posebno, da bi se istražili motivi zbog kojih je bio progonjen.

11. Juraj Dragišić /Georgius Benignus de Salviatis, 1450-1520 /.

O njemu postoji monografija S.Zimmermanna u Radu JA, ali vrlo manjkava, jer se поближе osvrće samo na raspravu o logici, a ne govori o filozofskim aspektima djela "De angelis", o Dragišićevoj polemici oko Pica

della Mirandola, Savonarole, Reuchlina itd. Od Dragišićevih radova, koji su sve štampani, neki se mogu naći u našim bibliotekama, ali za neke bi trebalo nabaviti mikrofilmske kopije iz talijanskih biblioteka. Bilo bi vrlo interesantno uoptpuniti i dosad prilično oskudne podatke o Dragišićeva životu istraživanjem u Firenzi, Urbinu i Rimu, to više što je ustanovljeno da potječe iz porodice bosanskih plemića - bogumila Dragišića - Hrvatinića /D. je potomak jednog brata Hrvoja Vukčića/.

12. "Lexicon " Ilije Crijevića /Aelius Lampridius Cerva, 1463 do 1520./

Rukopis "Lexicon" nalazi se u Rimu. Do danas nije objelodanjen, pa ga je potrebno mikrofilmirati. Budući da je to neka vrsta enciklopedije, bilo bi interesantno istražiti kako su se u obradi pojedinih termina odrazila shvatanja tog liberalnog, tipičnog renesansnog poete, formiranog u akademiji Pompinija Leta. Dakako da bi paralelno trebalo ispitati Crijevićeve idejne stavove kako se oni pojavljuju u njegovim pjesmama. Pjesme je /kritički tekst/ objavio Archivio Storico per la Dalmacia.

13. Maffeo Vallaresso i počeci humanizma u Dalmaciji.

Pisma ovog zadarskog nadbiskupa /umro 1496/, neobično bogata podacima o duhovnoj atmosferi Zadra i ostalih naših primorskih gradova pri kraju XV vijeka odjelodanio je djelomično Jelić u Starinama JA. Bilo bi potrebno mikrofilmirati sva pisma, koja se nalaze u jednom kodeksu u Rimu. Prikaz Vallaressa trebalo bi dopuniti podacima o stvaranju humanističke grupe oko sv. Krševana /Vidulić, Milušić, J. de Sant'Elpido itd./ i oko Jurja Divnića /K. Niger, J. Kršava, P. Fosco itd./ u Zadru te oko dvojice Subota /oca i sina/ u Trogiru. O zadarskim grupama postoje prilično opsežni podaci u studijama G. Prage /Archivio storico/, ali bi ih trebalo dopuniti novim istraživanjima, posebno u Zadru, obzirom na Pragu naglašeno antislavensko-iredentistički stav zbog kojega je u njegovim radovima mnogo šta prešućeno. Praga je napr. prešutio sve podatke o tome kako se unutar spomenutih grupacija razvila snažna hrvatska književna grupa s naglašenom slavenskom svijesti, kojoj je glavni predstavnik P. Zoranić.

14. Filozofski rad Frana Trankvila Andreisa /1490-1571/.

Štampani su radovi "De Vero philosopho ac philosophiae origine", "Dialogus Sylla", "Dialogus philosophandum sit" i dio korespondencije / u "Monumenta Hungariae"/, naše ih biblioteke nažalost nemaju i trebalo bi nabaviti mikrofilmske kopije, eventualno iz Budimpešte. Bilo bi vrlo interesantno poći u potragu i za radovima koji su ostali u rukopisu

/kodeks nekoliko dialoga i traktata koji spominje Ferari-Cupilli 1887/. Prikaz Andreisova rada morat će se povezati ne jednu stranu s idejnim raspoloženjem u Parizu, gdje je A. studirao, a na drugoj strani s korvinskim s koji je bio povezan.

15. Filozofskiⁱ/lingvistički rad Ivana Barbule /polikarpa severitana, 1472-1522/.

Sva su mu poznata djela štampana /"Totius vitae humanae modus", komentari Seneki, Izokratu, Donatovoj gramatici itd./, ali će trebati dobiti fotokopije iz talijanskih biblioteka.

16. Filozofski i prirodosučni pogledi Fridrika Grisogona/XV-XVI/

Materijal za izučavanje su dva štampana djela/"Speculum astronomicum" i "De modo collegiani!.."/od kojih treba nabaviti fotokopije. Za biografske podatke trebat će razgledati arhiv univerziteta u Padovi na kojemu je G. bio profesor /to je djelomično objavio M.D.Grmek/, a zacijelo će se nešto naći i u zadarskom historijskom arhivu /za vrijeme prije 1499 i poslije 1527./.

17. Idejni lik Marka Marulića /1450-1524/.

O Maruliću već postoji veći broj studija/Bazala, Filipović itd./, a sva se njegova djela mogu naći u našim bibliotekama/posebno u Zadru/. Rukopisi su uglavnom identificirani, a neki u zadnje vrijeme i objavljeni/Davidias/. Radi se o većoj sintetičkoj studiji koja bi morala - što dosad nije učinjeno - smjestiti Marulića u njegovu epohu /gersonizam, anti-papizam, i tendencije za obnovu iskonskog kršćanstva u Francuskoj, Italiji, Njemačkoj, kontrasti: skolastika - mistika - neoplatonizam kod naših humanista, Marulićevih suvremenika itd./.

18. Idejni profil Ludovika Crijevića-Tuberona/1459-1527./

Tuberonovi "Komentari", iako su historijsko djelo, svakako zaslužuju detaljnu analizu, jer je čitav njihov tekst propleten sociološkim razmatranjima, opažanjima o psihologiji pojedinaca, naroda i društvenih staleža, oštrim kritičkim stavovima prema plemstvu, kleru/posebno papinstvu/, dragocjenim podacima o duhovnom raspoloženju u raznim našim krajevima, istupanjima za vjersku toleranciju i td. O Tuberonu bi bila potrebna i jedna cjelovita monografija, jer o tom našem daleko najboljem historičaru nema u našoj literaturi/osim čl.u Enc. Jugoslavije/ni jednog jedinog rada.

19. Mnemotehnička rasprava "Regulae artificialis" Ludovika iz Pi-

rana

Nije poznato jesu li Talijani pisali o toj raspravi. U svakom slučaju bilo bi dobro da ju mi prikažemo, bar kao ilustraciju onog širokog interesa koje je karakteristično za naše humanističko-renesansno razdoblje.

20. Andrija Dudić /Andreas Dudithius Sbardellataus, 1533-1589/.

O Dudiću bi bilo korisno napisati cjelovitu monografiju, jer je čitav njegov opus prožet filozofskim gledanjima, iako po tematici vrlo raznolik/medicina, astronomija, fizika, klasična filologija, historija, teologija/. Pregled štampanih Dudićevih radova dao je u "Nast. vjesniku" već 1933 N. Žic. Još potpuniji pregled bibliografije i literature nalazi se na kraju članka K. Krstića o Dudiću u Enc. Jugoslavije III, 159-60. D. je vrlo interesantan i za historiju veza koje su južnoslavenski humanizam povezivale s raznim evropskim centrima, posebno s poljskim, zatim za historiju idejne evolucije protostatizma /apostatiravši od Vatikana, D. je promijenio 3 protestantske crkve/.

21. LOGICA NOVA - Fausta Vrančića /1551-1617/

Ovodjelo nema niti jedna naša biblioteka i fotokopije bi se morale nabaviti iz Italije /Venecije/ Sudeći po vremenu u kom je djelo nastalo i znajući koliko je originalnosti i inventivnosti V. pokazao u tehničkim ostvarenjima svojih "Machinae novae" i u etimološkim pokušajima svog petojezičnog rječnika, vjerujem da će i proučavanje njegove "Nove Logike" otkriti originalna gledanja na logička pitanja. To bi djelo možda moglo biti preteča portroyalskoj logici Arnaulda i Pascala.

22. Filozofski elementi u djelima M. Vlačića-Flaciusa/1520-1575/.

O Vlačiću kraj mnogih stranih studija, postoji i golema, zaista imponantna monografija, životno djelo Mije Mirkovića. Ipak bi bilo korisno da se iz opsežnog Vlacićeva opusa, u kojem prvenstveno dominira teološki interes, izluče specifično filozofski problemi/kao što je poznati problem "adijafora"/ i prikažu sami za sebe.

23. Filozofija Franje Petrišića-Patriciusa/1529-1597/.

Od svih naših starijih filozofskih pisaca, o Patriciusu se ne nesumnjivo najviše pisalo, osobito u Italiji, u sklopu s prirodofilozofijskim neoplatonizmo Telesija, G. Bruna itd. Prilično opširne prikaze donose o njemu mnogi udžbenici filozofije/Od Ueberwega do Bazale/. Njegovu poetiku prikazao je M. Šrepel u Radu JA. Ipak bi bilo potrebno tom našem filozofu polihistoru posvetiti jednu monografiju koja bi zahvatila različite

jedinog objavljenog sveska Vergerijevih sabranih djela "Opera adversus papatum"/1563/.

30. Filozofski spisi Markantuna Dominisa /1560-1624/.

Biografija M. Dominisa prikazana je dovoljno opširno u monografijama Š. Ljubića u Radu i Starinama JA i Račkoga u Vijeću. Torbar i ~~Hon~~-Hondl izložili su njegov rad na prirodnim naukama. Međutim, iako je o Dominisu kao značajnoj antirimskoj ličnosti u sukobu crkava nakon Tridentskog koncila napisan, još za njegova života, čitav niz polemičkih djela, ona u našoj postojećoj literaturi o Dominisu nisu obuhvaćena. Nisu iskorišteni ni mnogi njegovi rukopisi, a ni materijal novijih stranih studija o njemu. Osim toga, ni u jednoj dosadašnjoj studiji nisu posebno istražene filozofske i sociološke pretpostavke na kojima počiva njegov - pretežno crkvenopravni i teološki rad - Posebno djelo "De Republica ecclesiastica". O Dominisu bi trebalo da se napiše, ukoliko se netko ne bi prihvatio iscrpne cjelovite monografije / kakva je Mirkovićeva o Flaciusu / bar studija ograničena na filozofske aspekte njegovih radova. Četiri Dominisova rukopisa nalazila su se u Zadru u Kaptolskoj / Guratovoj / biblioteci. Trebalo bi ih konzultirati eventualno fotokopirati, kao i one koji se nalaze u inozemstvu.

31. "Peripateticae disputationes" Jurja Dubrovčanina / umro 1632 /.

O Jurju Dubrovčaninu, profesoru filozofije u Padovi, gdje su po odluci Venecije morali studirati svi naši studenti s mletačkog teritorija, kod nas nije još nitko pisao. Traktat "Perip. disp.", pisan je s radikalno peripatetičkih pozicija protiv averoiste Cremonija, važan je kao ilustracija jednog filozofskog konflikta koji je u drugoj polovici XVI v. značajan za evropsku filozofsku misao u cjelini, a koji je i kod nas, posebno u Dubrovniku, bio vrlo živ. Ne znamo ima li i jedna naša biblioteka to djelo. Ukoliko ga nema, trebalo bi iz Italije nabaviti fotokopije. Dakako da bi nam trebalo konzultirati i Cremonijeve radove, posebno satiru "Le nubi" koja je trebala da bude odgovor na Jurjeve napadaje.

^t
32. Protuokulistički spis "De divinatione" Jurja Dubrovčanina.

Neoplatonizam, prilično snažna komponenta u našoj filozofiji 2. pol. XVI i poč. XVII v. / Petrišić, Gučetić / često je povezan s "divinacijom" tj. nekom hibridnom mješavinom prvih prirodonaučnih istraživanja s ostacima mistike, magike, kabale, astrologije, hiromantije itd. Ovo djelo J. D. suprotstavljajući načela aristotelovske koncepcije svijeta kompleksu "divinacije", ilustrira još jednu polemiku tipičnu za početke evropske, pa i naše novovjeke filozofije. Studija • "De div." dala bi se vrlo instruktiv-

no povezati sa širim izvidanjem u tom sukobu, kako se on manifestira u ostaloj literaturi vremena, npr. teološkoj, pa i beletrističkoj/na pr. u dubrovačkoj poeziji/.

B FILozOFIJA U XVII-XVIII v.

a/ Radovi općeg karaktera:

33. Naše primorske akademije/literarne/.

Dubrovačke akademije "složnih", "ispraznih", "od šturaka", zadarske "degli animosi", "cinica", "degle incaleriti", "de ravivati", splitska "slovinska", koparske "della calza", "deòdesiosi", "Palladia", "de risorsi", "de operosi", piranska "degli intricati", rovinjska "degli intrapredenti", riječka "Partenia" itd. nisu samo literarne družine nego i grupe u kojima se gaji interes za čitav niz nauka, pa i za filozofiju u užem smislu riječi. Rad tih naših akademija ostao je do danas uglavnom neproučen, iako on u izvjesnom smislu označuje etape našeg idejnog kretanja od XVI do XVIII v. Istraživanje toga rada dobrim dijelom je vezano na proučavanje arhiva i biblioteka, ne samo naših nego i stranih. Početnu orijentaciju mogu pružiti neki uži radovi Šrepela, Körblera, Deanovića, Urlića, Sabalicha, Čičin-Šaina itd.

34. Naše primorske akademije/prosvjetiteljske/.

Dalmatinsko prosvjetiteljstvo, koje se potkraj XVIII v. javlja ne samo kao, odraz onih ideja koje su nosile francusku revoluciju, nego i uznapredovalih prirodonaučnih gledanja i prvih izgrađenih ekonomističkih sistema /napr. fiziokratizma/, bilo je dosad tek uzgred zahvaćeno u par radova /Banfi u Archivio storico, I. Milčinović u studiji o Bajamontiju, neki prikazi djelatnosti A. Fortisa/. Razlog više da se pristupi sistematskom prikazu naši prosvjetiteljskih akademija jest i to da je u novije vrijeme pronađeno ili bar identificirano ili registrirano prilično mnogo radova njihovih članova. Tako se na pr. pronađeni referati raznih pripadnika splitskog, trogirskog i zadarskog gospodarskog društva, a identificirani razni članci naših autora objavljeni u talijanskim periodičnim publikacijama s kraja XVIII i početka XIX v. Ostao je do danas neiskorišten u svrhu prikaza našeg prosvjetiteljstva u Dalmaciji i izvjestan broj zasebno štampanih radova /Garanjin, Lovrić, Grisogono, Stratico, Zaninović, Jakšić itd. Tema o prosvjetiteljskim akademijama, uz izvjesnu orijentaciju u materijalu, ne bi bila naročito teška.

35. Prosvjetiteljstvo u primorskim zemljama.

36. Prosvjetiteljstvo u sjevernim hrvatskim krajevima.

Tema je razdijeljena na 2 dijela, zbog prilično velike razlike u utjecajima kojima su bili izloženi naši prosvjetiteljski pisci iz južnih krajeva /"ilirski" grupa oko abbe Fortisa, J. Bajamonti, I. Sorkočević, D. Ferić, L. Garanjin, D. Stratico, I. Lovrić, I. Möler itd./ i oni sa sjevera /A. T. Blagojević, M. A. Reljković, J. F. Domin itd./ . Prosvjetiteljstvo na hrvatskom sjeveru trebalo bi uže povezati s iluminatizmom u Vojvodini /I. Martinović/ i u Sloveniji /F. Karpe/.

37. Pisci filozofske struke i interesa kod Hrvata do početka XIX v. - bibliografski pregled.

Ovaj pregled zamišljen je kao prethodna sinteza onoga što je dosad iz historije filozofske misli u Hrvatskoj istraženo i registrirano. Mogao bi se dati u alfabetskom poretku po imenima pisaca, a i u obliku kronološkog prikaza/analogno prikazu historije filozofije u Enc. Jugoslavije, samo znatno šire/, s bibliografijom i literaturom na kraju.

b/ Radovi o pojedinim piscima:

38. Filozofski pogledi Matije Frće-Ferchiusa/1583-1660/.

O ovom istaknutom i plodnom pretstavniku skotističke /zapravo bonaventurističke/skolastike, koji je svojom originalnom teorijom o "stvaranju" uzbunio svoje suvremenike i dospio na index zabranjenih knjiga, postoji u Radu JA studija od J. Miloševića. Budući da u toj studiji preteže teološki interes, /autor je studije svećenik - trećoredac/, bilo bi svakako potrebno da se Frćin, prilično opsežan opus, čitav objavljen štampom, podvrgne novoj analizi i ocjeni.

39. Filozofski pogledi Rudera Boškovića/1711-1787/.

Rad F. Markovića u Radu JA može da posluži, uz neke novije strane radove, kao izvrsna baza za studiju koja bi Boškovićeve specifično filozofske misli dala u novom, suvremenijem svijetlu. Naročitu pažnju trebalo bi posvetiti Boškovićevim bilješkama i komentarima uz epove B. Staya.

40. Filozofski epovi Benedikta Staya /1714-1801/.

Usporedbu Staya s Lukrecijem dao je u opširnoj studiji M. Šrepel, tu studiju trebao bi proširiti na usporedbu s Descartesom, Leibnizom, Spinozom itd., te konačno prikazati filozofski sadržaj Stayevih epova u cjelini. Prikaz je važan i zato, jer se u djelu B. Staya, intimnog prijatelja R. Boškovića, zacijelo odražavaju i mnogi Boškovićevi pogledi, čak

i mimo bilježaka i komentara kojima je Bošković popratio stihove "Philosophiae versibus traditae/.

41. Filozofski radovi Andrije Doritića/1761-1837/.

Od Doritićevih filozofskih radova objavljen je štampom samo "Philosophicum specimen de homine". U biblioteci franjevačkog samostana u Makarskoj leže njegovi rukopisi kozmologije, etike, historije filozofije, uvida u filozofiju, teoretske i praktične logike, ontologije, osnova filozofije itd., uz različita druga djela iz teologije, prava, pa i matematike i fizike. Jedina studija o Dorotiću od J. Božićkovića zaista je beznačajna i k tome pisana s ograničenih skolastičkih pozicija. Dorotićeve rukopisi mogli bi se proučiti u samoj biblioteci franjevacu u Makarskoj, odnosno tamo mikrofilmirati. Biografski podaci o Dorotiću dovoljno su razrađeni u raznim historijskim radovima K. Ljubića, M. Ostojića, G. Novaka, S. Antoljaka itd.

42. Racionalist Ivan Lovrić /1754-1777/.

Jedino Lovrićevo djelo "Osservazioni" preveo je M. Kombol u djelima JA. O Lovriću postoji i prilično opsežna studija M. Stojkovića koja dijelom izlaže i Lovrićeve racionalističke poglede. Mislimo ipak da bi trebalo u novoj studiji, opširnijoj i bolje dokumentiranoj - osobito obzirom na utjecaje - prikazati cjelovit lik ovog neobičnog mladića koji se hrabrije i odlučnije nego ijedan od naših racionalista druge pol. XVIII v. suprotstavio oficijelnim doktrinama, podvrgao nepoštednoj kritici postojeće društveno-ekonomsko stanje, pa se čak i sukobio s grupom racionalističkih dvoličnjaka okupljenom oko abbea Fortisa.

c/ Filozofija novijeg doba.

a/ Radovi općeg karaktera:

43. Neoskolastika u Hrvatskoj.

Filozofska literatura na narodnom jeziku, koja se pojavljuje negdje u 8. deceniju XIX v. u vrijeme oko osnutka zagrebačkog sveučilišta /D. Deželić, A. Kržan, A. Weber-Tkalčević itd./ nosi izričito skolastički karakter. U razdoblju od zadnjega decenija XIX v. tradicionalna skolastika javlja se u ponešto moderniziranoj, neoskolastičkoj formi. Neoskolastički radovi čine nesumnjivo pretežan postotak sveukupnih filozofskih publikacija objavljenih u Hrvatskoj između 1890 i 1940 /Bauerovi i Stadlerovi udžbenici, radovi U. Taliže, A. Mahnića, J. Marića, A. Živkovića, F. Barca, S. Bakšića, J. Carevića, A. Alfirevića, S. Zimmermanna, F. Šanca, K. Grimma, J. Lacha, V. Keilbacha, H. Boškovića, K. Balića, P. Grabića, K. Eterovića. Časopisi Bogoslovska smo-

tra, Hrvatska straža, Nova revija, Život itd. / Prikaz pola vijeka hrvatske neoskolastike nije potreban samo zato da bi se kompletirala historija filozofije u Hrvatskoj, nego i zato da bi se prikazao snažan utjecaj koji je katolički - religiozno inspirirana neoskolastička literatura vršila na cjelokupno idejno kretanje, pa dosljedno i na socijalno političku orijentaciju hrv. intelektualnih krugova.

a/
44. Nprednjaštvo i "kulturkampf" u Hrvatskoj.

Tema usko povezana s prethodnom/neoskolastika u Hrvatskoj/ Kritika teologizirane filozofsko-socijalne misli, sa stanovišta nauke i s pozicija "slobodne"/buržujsko-liberalne/ i socijalistički orijentirane filozofije pojavila se kod nas negdje na prijelazu iz XIX u XX v. kao borba "mladih" protiv "starih", "naprednjaka" protiv "klerikalaca" /"ultramontanaca"/ i sl., posebno kao diskusija oko darvinizma i hekelijanizma, oko Biblije, dogme i crkvene historije, oko slobodne savjesti, uvjerenja i umjetničkog stvaranja/A.G.Matoš, M.Marijanović, Š.Brusina, D.Trstenjak, Lj.Dvorniković itd./ .U vremenu izdavanja borbenog kat. časopisa Hrvatska straža sukobi se razvijaju u ogorčen "kulturkampf", koji je rezultirao znatnim oslabljenjem katoličkih ideoloških pozicija. Ocrtati to razdoblje jedan je od najvažnijih zadataka historije naše novije filozofije, jer je upravo "naprednjaštvo" kao prvi frontalan obračun sa snagama tradicije, rastvorilo zatvorene horizonte i omogućilo prodor stvarno slobodnoj i naučno fundiranoj filozofskoj misli u Hrvatskoj.

45. Filozofijski udžbenici na narodnom jeziku u Hrvatskoj u XIX i XX v.

Trebalo bi posebno obraditi srednjoškolske udžbenike iz logike, psihologije, historije filozofije i sociologije/Pacel, Basariček, Glasser, Posedel, Arnold, Zimmermann, Bujas, Filipović Večerina itd./, a posebno visokoškolske i namijenjene općoj naobrazbi/Bauer, Stadler, Marković, Radosavljević, Bazala, Dlustuš, Zimmermann, Dvorniković itd./Uz izlaganje rasporeda, sadržaja, zastupanog filozofskog smjera i sl.trebalo bi posebnu pažnju posvetiti upotrebljenoj terminologiji.

46. Bibliografija filozofskih radova u Hrvatskoj do 1941.

Kao vremenska granica postavljanja je god.1941.u prvom redu zato jer se prilično potpuna bibliografija svega što je do te godine kod nas pisano na filozofske teme u časopisima, novinama i ostalim periodičkim publikacijama može sačiniti na temelju prikupljenog u Leksikograf-

skom zavodu. Radovi u obliku posebnih knjiga i brošura mogli bi se popisati prema stručnom katalogu Sveučilišne biblioteke u Zagrebu/pod "Filozofija"/. Mislimo da bi ovakva bibliografija bila vrlo korisna, osobito kao podloga za istraživanje o novijoj historiji filozofije u Hrvatskoj.

b/Radovi o pojedinim piscima:

47. Estetika Franje Markovića/1845-1914/.

F. Marković je prvi naš autor jednog opširnog djela o estetici/Razvoj i sustav općenite estetike/1902/. On je ujedno godinama bio arbiter u estetskim pitanjima te je mnogim svojim raspravama/o Gunduliću o baladi i romansi, o dramskim karakterima itd./znatno utjecao na formiranje estetskih kriterija u doba kada naša književnost i likovna umjetnost dobiva evropski rang. Osim Vodnikove studije/iz 1906/ nemamo o Markoviću ni jednog većeg rada. Možda bi se o njemu mogla napisati i cjelovita studija, koja bi obuhvatila i ostalu njegovu aktivnost filozofskog karaktera /etiku, historiju filozofije itd./.

48. Estetika Antuna Petrića /1829-1908/.

O Petriću, koji je pisao talijanski, ali se uvijek osjećao našim čovjekom, postoji vrlo opširna studija u "Rivista Dalmatica", ona bi mogla poslužiti kao osnova nekome koji bi se prihvatio truda da našoj javnosti prikaže ovog, u našoj filozofskoj literaturi gotovo nepoznatog, predstavnika filozofske estetike i etike.

49. Filozofski profil Alberta Bazale/1877-1947/.

O originalnosti Bazalinih filozofskih pogleda postoji kod nas podijeljena mišljenja. Držimo da su njegova politička istupanja i lični odnosi nekih naših predstavnika filozofije prema njemu razlog da se u mnogo čemu preteženjuje izvornost njegovih stavova i analiza. Međutim, nitko ne može poreći golemo značenje Bazalino za širenje i produbljivanje filozofskog interesa u našoj sredini, njegove zasluge za stvaranja filozofskog kadra u Hrvatskoj, za oblikovanje naše moderne filozofske terminologije, za svraćanje pažnje na našu filozofsku tradiciju i originalnu semantičnu vrijednost narodne riječi upotrebljene u filozofiji. Osim Krstičeve studije o njegovoj filozofiji /prilikom 60-godišnjice života/ i još gdje kojeg članka/Filipović, Pataki/ nemamo iscrpnije studije o Bazali, iako bi takva studija gotovo koincidirala s prikazom čitave naše filozofske situacije u razdoblju od drugog do četvrtog decenija ovoga stoljeća. Dr. Vladimir Bazala vjerojatno ima prikupljen čitav štampom objavljen očevid rad,

a i neke njegove nedovršene i neobjavljene rukopise.

50. Filozofski portret Đure Arnolda/1854-1941/.

O Arnoldu postoji studija P.Vuka-Pavlovića iz 1934. Možda bi sam autor te studije mogao da je proširi na izvjesne detalje dokumentarnog karaktera.

D. Radovi izvan historijskog konteksta:

51. Riječi psihologijskog, gnoseološkog, estetskog i etičkog značenja u narodnom jeziku.

Ova tema izlazi iz okvira programa historijskih istraživanja o filozofiji kod Hrvata, ali je unijeta jer se smatra da je neobično važna. Radi se o tome da se iz našeg hrv.-srb. narodnog riječnika priberu i semantički - upotrebno analiziraju one riječi koje imaju potencijalno filozofsko značenje: psihološko/npr. osjećati, ćutjeti, pamćenje, zaboravan, uživati i sl./, gnoseološko/znati, pamet, razlog, istina, shvatiti, misao i sl./, estetsko/lijep, kićen, mio, krasota, uresiti i sl./, etičko/dobar, loš, zao, kriv, grije, krepost, mana, odgovoran, pravda, zasluga i sl./ Takav bi rad u jednu ruku ocrtao našu narodnu psihologiju, spoznajnu teoriju, estetiku i etiku, a u drugu ruku davao bi čvrsto uporište i za filozofsko iskorištavanje narodnog riječnika i za orijentaciju pri ocjenjivanju postojeće i pri stvaranju nove filozofske terminologije.

52. Filozofska terminologija u filozofskim djelima/hrvatskim/.

Ovaj rad bio bi paralela analognom radu koji bi obuhvatio srpsku filozofsku literaturu. Pojedini pokušaji da se za potrebe neke zasebne problematike registriraju u našoj filozofskoj literaturi upotrebljeni sinonimni termini i da se primjere stranim analognog značenja/A. Bazala, G. Petrović, B. Bošnjak/pokazuju da bi zaista bilo potrebno pristupiti sistematskom registriranju svega filozofskog leksika kakav se on javlja u našoj narodnim jezikom pisanoj literaturi u posljednjih 100 godina. Popis naših filozofskih termina, popraćen stranim/latinskim, njemačkim, francuskim, engleskim ruskim/semantičkim ekvivalentima imao bi i znatnu praktičnu vrijednost, jer bi mogao biti osnovom s koje bi se pristupilo konačnom fiksiranju naše suvremene filozofske terminologije.